

DLA doktori értekezési tézisei

Farkasházi Dávid

„Montre et Voix Humaine”

Maurice Duruflé orgonakíséretes kórusműveinek
hangzásvilága Párizs megújuló egyházzenejének tükrében

Témavezető: Prof. Dr. habil. Kamp Salamon egyetemi tanár

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 28-as számú művészet- és
művelődés- történeti tudományok besorolású doktori iskola

Budapest

2025

I. A kutatás előzményei

Maurice Duruflé művészete nem teljesen ismeretlen terület a zenetudományban, de kiemelendő, hogy magyarul eddig gyakorlatilag semmilyen tudományos publikáció nem készült a szerző kompozíciói kapcsán. A nemzetközi zenetudományban – elsősorban természetesen francia, valamint angol nyelven – elérhető számos tanulmánykötet, cikk és néhány könyv is. Ezek közül kiemelkedik James E. Frazier *Maurice Duruflé. The Man and His Music* című könyve, mely a lehető legnagyobb alaposággal és kimerítően közli Duruflé teljes életútját és kompozícióinak háttérét. Ez a kötet képezte bázisát a zeneszerzővel kapcsolatos kutatásaimnak, azonban fontos kiemelni, hogy a könyv elsősorban az életrajzi elemekre koncentrál, a zeneművek analitikus elemzése nem képezi részét. A másik fontos munka a Ronald Ebrecht szerkesztésében megjelent *Maurice Duruflé, 1902–1986. The Last Impressionist* című tanulmánykötet, mely a zeneszerző kompozícióinak egy-egy aspektusból történő analízisével foglalkozó írásokat tartalmaz.

A két kötet együttes olvasása már viszonylagosan teljes képet ad Duruflé alkotásairól, azonban saját disszertációm két szempontból mégis hiánypótló. Egyfelől a dolgozat kiemelten emeli be a kutatott területbe a kórushangzás sajátosságait, míg az említett publikációk

főleg a szerző orgonazenéjével foglalkoznak. Másik oldalról sem Frazier könyve, sem Ebrecht tanulmánykötete nem ágyazza be a komponista műveit egy tradícióba, Franck, Widor, Vierne, vagy más korábbi orgonista-zeneszerző műveit csak Durufléval kapcsolatban említik, nem pedig önmagukban elemezve. Általánosságban igaz, hogy a fellelhető szakirodalom nem holisztikusan, hanem lokálisan szemléli a vizsgált zeneszerző munkáit és életét, s ebben a tekintetben jelen doktori disszertáció úgy vélem tágasabb képet ad a vizsgált korszak és zenei világ megértéséhez – mindamellet, hogy magyarul gyakorlatilag egyetlen képviselője Duruflé zeneszerzői bemutatásának.

II. Források

Frazier és Ebrecht munkáin kívül a disszertációban szereplő többi zeneszerző – Franck, Widor, Vierne és Poulenc – kapcsán szélesebb körű szakirodalom elérhető, ezek közül kiemelkedik John R. Near *Widor. A Life beyond the Toccata* című Charles-Marie Widorról írt kimerítő munkája, valamint Louis Vierne visszaemlékezése (*Mes Souvenirs*), melyet angol nyelven Rollin Smith jelentett meg *Louis Vierne. Organist of Notre-Dame Cathedral* címen. Mindezekon túl a kutatás során különösen fontos volt bizonyos művek esetében az

elérhető kéziratok megtekintése (például Franck: *Messe solennelle* op. 12, Duruflé: *Quatre Motets sur des thèmes grégoriens* op. 10 esetében), valamint Duruflé *Requiem* op. 9 című művének 1947-es ősbemutatójának archív rádiófelvétele.

A kutatás szempontjából kiemelt jelentőséggel bírt 2025 januárjában egy öt napos párizsi tanulmányút, mely során meglátogattam a disszertációban érintett legfontosabb templomokat, orgonákat és azok jelenlegi orgonistáit és karnagyait. A helyszíneken egyrészt lehetőségem nyílt megtapasztalni az egyes terek akusztikai viszonyait, az orgonák hangzását, valamint az *oral history* fontosságának tudatában interjúkat készíteni a téma szempontjából legfontosabb személyekkel (Daniel Roth-al, aki a Sainte-Sulpice orgonistája és Duruflé tanítványa volt, Vincent Warnier-val, aki Duruflé utóda a Saint-Étienne-du-Mont orgonistájaként, Yves Castagnet-val, aki a Notre-Dame szentélyorgonistája és zeneszerzője, valamint Frédéric Blanc-al, aki Duruflé hagyatékának őrzője).

III. Módszer

A kutatás kezdetén általánosan feltérképeztem a vizsgált korszak legfontosabb szerzőit és alkotásaikat, azon belül is kiemelten kezelve az orgonakíséretes kórusműveket. Duruflé életművének megismerése

jelentette ennek legfontosabb részét, valamint annak kiválasztása, hogy mely egyéb szerzők kompozícióin keresztül mutassam be a 19-20. századi Párizsban lezajló egyházzenei változásokat. Ezt követően került megírásra a Duruflével foglalkozó 4-5-6. fejezet, majd a 2. és 3. fejezet, melyek César Franck, Charles-Marie Widor, Louis Vierne és Francis Poulenc egy-egy művét mutatják be. Végezetül ezek elé illesztettem be az 1. fejezetet, mely vázlatos, de széleskörű áttekintése a francia forradalmat követő párizsi egyházzenevel kapcsolatos számos aspektusnak. A disszertáció fejezeteit tehát nem lineáris, hanem fordított sorrendben írtam, amire a célirányos felépítettség és vezetétség miatt volt szükség.

A kompozíciók terén az analízis során sosem az első ütemtől az utolsóig való folyamatos elemzésre, hanem egy szerző eszköztárának összefoglaló bemutatására törekedtem, melyet a művekből különböző példákkal illusztráltam. Ezzel nem egyfajta listázás volt a célom, hanem a bemutatott zeneszerzői technikákon, hangzásbeli sajátosságokon keresztül egy összefoglaló kép kialakítása az adott szerző stílusáról és a kompozíció szellemiségéről. Ennek eléréséhez gyakran használtam a disszertációban költői jellegű példákat, melyekkel erősíteni kívántam a holisztikus szemléletmódot.

A disszertáció nyelvezetében újszerű kíván lenni abban a tekintetben, hogy nem pusztán a szakemberek számára, hanem a

laikus közönségre gondolva is olvasmányos kíván maradni. A dolgozat így több szempontból is egyedi vonásokat tartalmaz: egyrészt ez az első Durufléről szóló magyar nyelvű publikáció, amely viszont a nemzetközi irodalomtól is eltérően célzottan törekszik nagyobb zenetörténeti-stiláris ívet átfogni, miközben a részletes zenei analízis mellett igyekszik kialakítani egy színes és olvasmányos nyelvezetet.

IV. Eredmények

A francia romantikus és huszadik századi orgonahangzással és vokális stílussal gyakorló egyházzenesz tevékenységem során találkoztam először. Lenyűgözött az improvizáció műfaja, valamint a kóruskezelés és -hangzás sajátossága. Maurice Duruflé műveiben különösen megragadott az, hogy a zeneszerző a gregorián témáknak egyfajta új dimenziót nyit, hidat képezve az archaikus és modern hangzásvilág között. E hangzás definiálása ugyanakkor könnyen kimerül annak szépségében, s szükségét éreztem, hogy a részleteket áttekintve felépítsem magamban a zeneszerző eszköztárának teljes képét, melyhez feltétlenül szükségesnek éreztem a teljes francia későromantikus és huszadik századi orgonatradíció megismerését is.

Az így kialakuló holisztikus, de mégis Duruflé bemutatását és megértését célzó összefüggésrendszer hiánypótló jelleggel bír a nemzetközi szakirodalomban, kiemelten pedig a magyar nyelvűben, egyúttal a kompozíciók analízise azok előadása során is gyakorlati segítséget nyújthat a karnagyok, karmesterek, orgonisták számára. Kiemelten a gregorián dallamvilág Duruflé műveiben történő megjelenése, valamint az ehhez kapcsolódó harmóniai, orgonaregisztrálási és kórushangzást érintő meglátások a disszertáció analitikai szempontból legnagyobb revelációval szolgáló részei.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység

Karnagyi tevékenység a Szent István Bazilikában 2022. márciusa óta, amelynek keretében lehetőségem nyílt a disszertációban szereplő művek egy részét betanítani, és több alkalommal liturgiai szolgálat, vagy koncert keretei között megszólaltatni.

2025. május 27. kedd 19:00 DLA zárókoncert, Zeneakadémia, Nagyterem

Szergej Rahmanyinov: Vesperás, op. 37 » 6. Bogorogyice Gyevo
Tóth Péter: Ave Maria

Liszt Ferenc: Krisztus, II. rész: Vízkereszt után » Az egyház alapítása (Die Gründung der Kirche)

Brandenburg Ádám: I will not leave you comfortless

Orbán György: Daemon irrepit callidus

Porkell Sigurbjörnsson: Heyr himna smiður

Maurice Duruflé: Quatre Motets sur des thèmes grégoriens op. 10 »

I. Ubi caritas, IV. Tantum ergo

Maurice Duruflé: Notre Père, op. 14

Maurice Duruflé: Messe “Cum Jubilo”, op. 11

Maurice Duruflé: Requiem, op. 9

Szent István Bazilika Énekkara (karigazgató: Farkasházi Dávid),

La mia Fonte Énekkar (karigazgató: Farkasházi Dávid), Szent István

Király Zeneművészeti Szakgimnázium Férfikara (karigazgató:

Safarek Krisztián), Semmelweis Kórus (karigazgató: Oláh Márta),

Gesualdo Kamarakórus (karigazgató: Bánó Tamás Barnabás), Vass

Lajos Kamarakórus (karigazgató: Szabó Sipos Máté), Kós

Gyermekek (karigazgató: Barabás Edina, Szirányi Borbála,

Farkasházi Dávid), Duna Szimfonikus Zenekar (vezető karmester:

Horváth Gábor), Thurnay Viola (ének), Fülep Máté (ének), Virágh

András Gábor (orgona)